20.283

Proprietatea Bibliotecii
Universitatii
I - 20.283

CU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

4533|806
4506
774
BIBLIOTECA LICEULUI INTERNAT
№ 4504
NEGRUZZI DIN IAȘI

CU IAS/CENTRAL UNIVERSITY LIBRA

BIBLIOTECA PENTRU TOȚI

378

NICOLAE GOGOL

5564
R. 496

OAMENI VECHI

TRADUCERE
DE
EM. GRIGOROVITZA

BIBLIOTECA LICEULUI IN...
No. 41704

BUCUREȘTI

EDITURA LIBRĂRIEI „UNIVERSALA" ALCALAY & Co.

No. 27, CALEA VICTORIEI No. 27

2070

20 MART. 1954
Biblioteca Universității Iași
Qdo 75.699

BIBLIOTECA PENTRU TOȚI

este o biruință a culturii românești:

Cuprinde peste 1000 volume de știință și literatură

Institut de Arte Grafice „Mercur“ Str. Nicolae Bălcescu No. 14 (Piața Amzei)

BCU IAȘI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

R. P. R.
BIBLIOTECA
LICEULUI DE BĂIEȚI Nr. 2
IAȘI
Inreg. 3236
2863

Către cititori

De la apariţiunea ei **Biblioteca pentru toţi** *a urmărit şi urmăreşte să contribue cât mai larg posibil la răspândirea şi popularizarea celor mai însemnate opere originale sau străine. Rezultatele la cari s'a ajuns sunt din cele mai bune, dovadă entuziasmul mereu crescând cu care publicul cititor primeşte fiecare număr nou al „Bibliotecei pentru toţi" care a pătruns în toate straturile societăţei noastre.*

Aproape toţi autorii mari ai noştri figurează cu una sau mai multe din operele lor în „Biblioteca pentru toţi" dându-i o strălucire deosebită, şi făcând din această publicaţiune un mic tezaur al literaturei noastre.

Pe de altă parte mulţi din cei mai emiinenţi literaţi ai noştri şi-au luat greaua sarcina de a contribui şi la răspândirea capodoperelor literaturilor străine, convinşi

fiind că prin aceasta fac un serviciu țării, căci asemenea traduceri se impun ca o condițiune vitală fie-cărei națiuni care ține la desvoltarea limbei și literaturei sale proprii. Asemenea traduceri se fac cu jertfe, căci scriitorii fruntași își sacrifică timpul și talentul pentru a produce opera altora, lucrul foarte greu și ingrat, care cere adesea tot atât talent și unei-ori mai multă muncă de cât pentru o operă originală:

„Biblioteca pentru toți" grație acestei jertfe de sine a multor din scriitori noștri, și-a îmbogățit colecțiunea cu traduceri străluc ite în proză sau versuri datorite unor literați ca: T. Maiorescu, Olănescu Ascanio, G. Coșbuc, D. Stăncescu Haralamb G. Lecca, Ludovic Dauș, St. O. Iosif, Zah. Bârsan etc. etc— traduceri făcute într'o limbă și formă admirabilă.

Seria unor asemenea traduceri se îmbogățește astăzi cu „Oameni Vechi", *cea mai gustată din scrierile marelui autor rus Nicolae Gogol,—și traducerea o datorăm fruntașului scriitor, prof.* Em. Grigo-

rovitza *care e apreciat mai ales prin minunatele-i scrieri în graiul moldovean, limbagiu ce'l mânuieşte cu o măestrie neîntrecută în scrierile sale:* De la Hotare, Chipuri şi Graiuri din Bucovina, Schitul Cerebucului *ş. a.*

Tocmai limba moldovenească, atât de plastică în formele sale de expresiuui speciale şi vorbe parabolice se potriveşte de minune pentru a reda cu tot farmccul ei, povestirea luiGogol, „Oameni Vechi" *în care găsim o bogăţie de scene psihologice din viaţa malo ruşiană, cari seamănă foarte mult cu starea sufletească şi traiul de odinioară la familiile din Moldova de Sus, şi mai vârtos* [redacted] *unde înrâurirea Malorusiei vecine se simte până şi astăzi.*

Ne facem o sărbătoare dând publicului şi răspândind prin **Biblioteca pentru toţi** *admirabila scriere a lui Gogol, redată într'un chip atât de minunat şi original de prof. Em. Grigorovitza.*

Direcţiunnea Bibliotecei pentru toţi

I

Mult îmi place traiul neprihănit al micilor proprietari, vieţuitori retraşi prin satele ascunse din Malorusia. Lumea de azi li spune în glumă, «*Oameni de moda veche*», mie însă îmi sunt dragi aceşti uitaţi ai lumei, fiindcă seamănă ei înşi-şi cu căsuţele lor bătrâneşti, pe cât de simple, pe atât de prietenoase la înfăţişare. Când te uiţi bine la aceste căsuţe, vezi că ele n'au nici păreţi noi, riici şindrile sclipitoare, nici temelii de cărămidă roşie smălţuită, ci numai nişte streşini plecate, înverzite de vechime şi totuşi îndeamnă parcă la intrare cu pridvoraşele lor gârbovite, prinse în

stâlpi înegriți și ei, bieții, de atâtea vremuri.

Și nu știu cum se face că, chiar intram nu odată și cu drag în meleagurile neobicinuite ale acestor sălașe de viață singuratică de unde rare ori numai străbate vr'o dorință oarecare mai departe de cât până la zaplazurile acestor locuri de pace. Și cât de tainice în adevăr par acestе căsuțe, când te apropii de dânsele!

Abia se zărește printre pomii roditori ograda strâmtă și curățică cu prispa, cu odăile micuțe și cu clădirile joase ale gospodăriei, plecate și ele într'o parte de bătrânețe și proptite pe ici pe colo cu câte un grindeiu, întocmai ca și șarampoaiele putrede, cu care sunt îngrădite cam toate aceste cetăți de țară. Și viața de toate zilele a locuitorilor acestor ciudate sălașe este și ea atât de tăcută și fără prihană, în cât par'că uiți toate, îndată ce ai intrat la dânșii. Și'ți vine

să crezi că în casele lor uitate nu pătrunde nicicând patima sau sbuciumarea duhului neastâmpărat ce-i tot ispitește pe oamenii din lumea mare, și relele văzute -n altă parte îți par numai niște lucruri visate.

Imi aduc aminte mai ales de doi bătrâni din acea lume trecută, cari, măcar că nu mai sunt sărmanii de mult în viață, mi s'au întipărit atât de adânc în suflet, în cât nu-i pot uita nici odată. Inima-mi este, nu știu de ce, și astăzi încă plină de compătimire pentru aceste două foaste ființe, și mi le reamintesc totdeauna cu un fel de adâncă jale, gândindu-mă că am să revăd poate într'o zi iarăși locul, unde a stat odinioară căsuța lor mică, acum pustie de multă vreme, și am să găsesc numai părețîi năruiți, pomii uscați, un pârâu secat, iar jur împrejur burueni și nimica alta. Și simt că mă năbușește o nespusă tânguire, ca după niște rude

scumpe şi perdute pe totdeauna şi iacă, am să vă spun pentru ce.

Atanasie Ivanovici Toustogub şi nevasta sa, Pulheria Ivanovna, cum le zicea pe nume, erau în adevăr nişte bătrâni, pe care aşi trebui să-i zugrăvesc pe pânză, dacă mâna mea ar fi în stare să facă un asemenea lucru. Atanasie Ivanovici era, pe vremea lui om ca de vr'o şasezeci de ani, iar soţia sa trecuse de cincizeci. Bătrânul avea înfăţişare înaltă la stat umbla vecinic într'un cojocel, iar când se aşeza, şedea gârbovit şi, fie că vorbia, fie că asculta ce vorbiau alţii, tot zâmbia într'una. Nevasta sa, Pulheria Ivanovan, era mai puţin senină la faţă şi nu râdea mai nici-odată, deşi în ochii ei puteai eiti atâta bunătate de inimă, în cât par'că nu avea altă grijă de cât să-ţi ghiciască dorinţele de pe buze.

Mărturisesc că nu mi s'a întâmplat aiurea primire, cum o găsiam în casa acestei gospodine fără seamăn, care

împreună cu moşneagul ei numai că nu se întreceau de a găzdui oaspeţii lor cu ce era mai bun şi ce se găsia mai scump. Aveau, nu-i vorbă, şi ei sbârciturile vremii pe faţa lor, dar părea că din fiecare încreţitură a frunţii şi a obrajilor ai fi putut citi întreaga viaţă senină şi liniştită ce o duceau pe atunci aceste familii vechi, cu deprinderile lor străvechi şi cu obiceiurile lor blânde. Căci tagma lor de oameni băştinaşi şi de neam se deosebia mult de tot de acei maloruşi neciopliţi la chip şi vorbă, ale căror odrasle nu-şi leapădă aşa curând apucăturile de negustori hurtaşi, dovadă că-i vedem astăzi cum s'au năpustit ca lăcusta asupra slujbelor de tot felul, au potopit cu lăcomia lor până şi Petersburgul şi adunând ban la ban, se prefac acum în tot atâtea familii de neam nou, cu câte un *of* la coada numelui. Nu bătrânii despre cari vă vorbesc, nu semănau nici de cum cu aceste stârpituri şi fiinţe

uricioase, cum nu seamănă cu ele nici celelalte case de neam bun. ce-şi trag numele lor din moşi strămoşi tot din baştina veche malorusă.

Era afară de asta şi lucru greu să priveşti pe aceşti doi soţi, fără să te înduioşezi de felul cum ţineau unul la altul. Ei nu-şi ziceau *tu*, ci numai *Mata*. Ce spui, Mata Atanasie Ivanovici"? Cum ai zis, Mata, dragă Pulherico?

Mata ai spart jâlţul ăsta, dragă Atanasie Ivanovici?

Nu trebue să-ţi faci sânge rău, scumpa mea Pulherico; eu, păcatele mele, l'am desfundat, — dar nu-i nimica, las' că punem să'l dreagă!

Precum nu avuseră copii de fel, nu i mirare că s'a fost încins între dânşii un fel de dragoste neistovită şi ţineau unul la altul, ţineau mai mult decât poate oamenii tineri căsătoriţi, încât şi-ar fi dat ochii din cap ca să-şi facă tot pe plac.

II

In tinerețele sale, Atanasie Ivanovici, slujise în oaste, ajungând până la cinul de maior. Asta-i se părea însă bătrânului că a fost cândva, de mult foarte de mult, de nu-și mai aducea nici el acum bine aminte de timpul acela și aproape nici nu mai pomenea de acest lucru. Se însurase cu Pulheria, la vărsta de 30 de ani, când trecea încă de cavaler sprinten și purta camizolca cusută cu fir. Ba o furase chiar pe Pulheria de la părinți și încă cu multă dibăcie; pe semne că nu prea voiră să o deie după militar; decât și despre această ispravă nu mai știa tocmai bine, cum

se petrecuseră şi nu se mai vorbia aproape de loc de dânsa.

Când cădeau ceva oaspeţi pe la casă şi se punea la sfat cu Atanasie Ivanovici, el întotdeauna îi asculta oareşi cum eu evlavie şi cu zâmbetul său obicinuit, care părea că răspund „*da*" la toate câte se spuneau. El însuşi zicea din când în când câte ceva dela dânsul, dar mai mult întreba. El nu era totuşi dintre aceia, cari dau mereu cu lauda, cum se obicinuia în timpurile din nainte, sau cari caută să facă într'una de ocară lucrurile noi. Atanasie Ivanovici, dinpotrivă, se punea pe întrebat, vrând oarecum să afle şi să cerceteze de aproape despre toate trebile prietenilor săi.

Şi lua, să vedeţi, parte vie la toate isprăvile şi nevoile de cari povestiau ei, arătându-le bucuria ca şi compătimirea cu un duh de blândeţe neţărmurită, ce se şi oglinda în faţa sa. Şi totuşi, când îl priviai în ceasuri de

aceste, Athanasie avea multă asemănare cu un copil, care în timp 'ce vorbeşte, nu-şi deslipeşte ochii dela lucrul, la care a apucat a se uita dela început.

Odăile căsuţei, în care trăiau bătrânii noştri, erau micuţe, joase, cam cum se găsesc la oamenii din lumea veche. Fiecare odăiţă avea câte o sobă de cele mari, sau hrubă, cam cât a treia parte din încăperea întreagă. Din pricina asta era şi o căldură straşnică prin odăiţe. Lui Anastasie Ivanovici şi bătrânei sale, le plăcea însă foarte mult să aibă cald prin casă şi ţineau straşnic la sobele lor. Aceste se încălziau din tindă, şi vedeai acolo înălţându-se până'n tavan grămezile de paie uscate, cu care încălzesc oamenii din Malorusia iarna hrubăriile lor.

Odaia Pulheriei Ivanovna, pe lângă că avea şi ea sobă, mai era bucşită cu tot felul de scrinuri, sipete şi cutii,

apoi cu o mulţime de legături pline de sămânţă de flori, sămânţă de legume, iar în cuiele pereţilor spânzurau săculeţe cu sămânţă de bostani de soi, Ungherele le vedeai de asemenea pline de toaturi -i ghemuri de lână de toate neamurile, petecărie rămasă din haine purtate cine ştie când, aşezate toate cu rostul lor, fiind-că bătrâna nu era de geabă gospodină de frunte şi le strângea şi aşeza cu sfinţenie, măcar că nu ştia la ce putea să-i fie bună vre-odată toată această borfărie.

Mare poznă însă erau la casă uşile cele scârţâitoare. Dln zori de zi începea să răsune câte una, apoi alta şi iar alta şi auziai scârţială prin casa întreagă, cât era ziulica de mare, de-ţi lua urechile. Drept să spun, că eu însumi n'am fost în stare să descoper pricina adevărată a acestor scârţâeli vecinice. Fie că ţâţânele dela uşi erau rugìnite de vechime, sau că poate chiar meşterul a voit înadins

să le facă aşa fel, dar era lucru ciudat, căci fiecare uşă îşi avea glasul ei anume, Uşa dela odaia de culcare, de pildă, ţipa subţirel de tot, cea dela odaia de mâncare scârţâia greu şi înfundat, în vreme ce uşa dela tindă din lăuntru scotea şi ea scârţâituri, dar, nu ştiu cum, aşa tăiate şi jalnice, ca şi când ar fi vrut să tot zică: „Baba-co... mi-e frig...

Ştiu şi cred bine că multora nu le place de fel să audă asemnnea cântare, dar eu vă mărturisésc că ajunsesem să-mi pară dulce această muzică tainică. Şi astăzi încă, de câte ori se întâmplă să aud o uşă scârţâiind, mi se năzăreşte de odată sătişorul acela, cu hornurile cu fum ale căsuţelor, şi ca prin vis văd odaia joasă de primire şi sfeşnicile cu lumânările aprinse. De afară însă se pare că simt pătrunzând prin fereastra deschisă văzduhul bălsămiu al nopţilor senine de Mai, iar din tufişul gră-

diniței dela casă, străbătând glasul drăgăstos al unei privighetori ce se îngână lin cu șopotul pârâului ascuns după crengile verzișului din apropiere. Și legănàtul ramurilor și soapta vânticelului de sară, îmi redeșteaptă în taina trècutul, în cât mă podidesc rânduri, rânduri de gânduri dulci de tot felul și-mi spun atunci: „O Doamne câte amintiri scumpe nu se ascund în acest mic rai de liniște pământească!”

III

Scaunele din odaia de primire erau de lemn, mari de tot, cum se obicinuiau în vremile de demult cu speteze cioplite în sucitură şi nu păreau date cu nici o boială. Nici nu se pomenia pe dânsele vre-o căptuşală sau ceva moale, aşa că aveau mare asemănare cu scaunele pe care şed arhiereii în biserică. Prin ungherele odăii se vedeau măsuţe cu trei colţuri, iar dinaintea sofalei celei mari altele în patru muchi, aşezate cu picioarele lor cam şubrede pe nişte covoare cu flori de cele bătrâneşti, ce semănau mult a păsări, pe care la rândul lor le puteai lua şi drept flori.

De-asupra sofalei însă atârna mobila cea mai de frunte a casei, oglinda mare, plecată cu fruntea în jos, cu privazuri subțiri aurite și frunze late, scobite în lemn, a căror poleială părea acum marmurie, judecând după urmele milioanelor de muște ce se odihnise pe acolo. Cam asta era în fățișarea odăii mai de seamă, în care primiau bătrânii noștrii musafirii ce le veneau din când în când.

Atanasie Ivanovici nu-și prea bătea mult capul cu gospodăria, deși îi plăcea nu odată să meargă cu trăsura, să vadă de cosași și de secerrători. Și îi privea cu băgare de seamă pe harnicii oameni cum lucrau pe căldura grea a soarelui, dar atât și nimic mai mult. Sarcina de adevărată gospodină o ducea Pulheria, și era sarcină grea, de vreți să mă credeți și de vreți să aflați câtă treabă și răspundere avea ea pe la casa sa. Ca să nu punem la socoteală numai de câte ori deschidea

și închidea bătrâna de pildă feluritele uși de pe odăi, cămări și hambare, spunem numai atât, că pe la sfârșit de vară, ba chiar și alte dăți, întreaga ziulică nu făcea decât să sare, să usuce, să fiarbă sau să mureze tot felul de poame, verdețuri, hribi, ciuperci, buruieni și câte mai alte mirodenii, de era ticsită casa cu astfel de lucruri ca o spițărie, nu șagă.

Și ori cât de bine ar fi știut neobosita gospodină că sunt de ajuns și încă prea de ajuns toate câte le pregătea ea pentru timpul iernii, par'că tot nu se astâmpăra a mai face de prisos. Știa doar ce guri nesățioase avea pe la casă și slujnicile Pulheriei știau și ele din păcate ce istravă se făcea la stăpânii lor. Căci furau și cărau ce puteau, și prin odăițele de slugi se mânca și ziua și noaptea. Mâncau hargații, mâncau fetele, mânca cine se întâmpla să vie, până numai puteau.

Despre toate aceste și câtă altă risipă se mai făcea la casă, însă nici Pulheria și nici moșneagul ei habar n'aveau. Și măcar că vătaful și cu oamenii săi îi prădau pe bătrâni pe față și în ziua mare, ăștia hojma trăiau cu credința că oamenii mai chivernisitori de cum erau dânșii nici că puteau alții să mai fie. Veniau carele și săniile târgoveților și ieșiau încărcate cu de toate din curte, fără ca să se știe ce, cât și cui s'a vândut. Se goliau hambarele, se tăiau copacii de pe lângă casă și nimeni nu zicea o vorbă.

Odată, ce-i drept, a băgat și Pulheria de seamă că stejarii cu cari era înconjurată curtea din dos, se împuținase de tot și a zis :

— Ia ascultă, vătafule, de ce s'au rărit așa de tare ștejarii noștri din dumbravă, în dosul caselor ?

— Da știu și eu, cucoană, ce au ei de se răresc din an în an ? Poate că-i

roade vermele sau se usucă de bătrâneţe ! —

— Haide, hai, caută tu să nu'ţi răresc eu perii din chică, tâlharule ce eşti ! —

Şi cu probozeala asta se şi încheia tot prepusul şi vorba şi stejarii se tot răriau înainte, vânduţi pe furiş la morile căzăceşti megieşe·

IV

Bătrânul Atanasie şi cu Pulheria să ţineau, — ca să nu uit cumva a v'o spune, la mâncare, ceva lucru mare. Şi mâncau,—dă,—cum se mânca pe vremea ceea cam pretutindeni, pe la ţară, — iar lucru mare. De cum se făcea ziuă,—bătrânii aveau obiceiul de se sculau foarte de dimineaţă, — şi porniau a scârţâi uşile odăilor, îl şi vedeai pe moşneag cu baba lui, aşezaţi la o măscioară şi bând cafea. Mai în urmă îl vedeai pe Atanasie sculându-se şi mergând până în uşa tinzii, de unde striga, scuturând fărămuşile de pâne dintr'un şervet mare, gâştile

sau alte păsări de prin ogradă.—Husa, husa, husa, pui, pui, pui pui! —

In curte îl aştepta de obiceiu vătaful, cu care bătrânul se da în vorbă, întrebându-l de ale gospodăriei, dându-i în urmă porunci şi mustrându-l şi probozându-l ba pentru una, ba pentru alta, şi asta cu atâta dar de vorbă, în cât cine ar fi stat a le auzi toate, ar fi fost cuprins de mirare de aşa 'pricepere de gospodar şi şi-ar fi zis, de bună samă, că la stăpânul acestei case cu anevoie ar fi harnic să fure cine-va ceva. Numai că vătaful era şi el prefăcut al naibei, că ştia să răspundă la toate şi ştia încă şi alta adică, cum se gospodăreşte la stăpâni de felul lui Atansie.

Nu mult după aceste isprăvi cu gura şi hărţueli cu ascultătorul şi în toate supusul vătaf, moşneagul intra tiptil în casă şi dând târcoale pe lângă bătrâna sa, îi făcea aşa o mică întrebare:

— Ia ascultă, dragă Pulherico, nu crezi Mata că ar fi vreme să luăm câte o gustare? —

— Şi ce-ai, îmbuca, Mata, acuma? răspundea cu multă înţelegere bătrână.—Vr'o plăcintă de cele cu carne rămase de asară, sau poate ceva turte cu mac pisat? Sau vrei poate să guşti din hribişorii cu saramură, ce ţi-am pus la o parte de acum câteva zile? —

— Hai, să gustăm din hribişori, dacăi aşa, dar adu'mi şi turtele că-s bune.—

Şi îndată se ivia pe masă şervetul curat, cu câte-va farfurii şi gustoasele turte de o parte şi un gavanos umplut cu hribi de cealaltă parte.

Un ceas înainte de masă, Atanasie nu să lăsa nici când, să mai ia o mică zacuscă, golind şi o zdravănă ceşcuţă de vutcă, care îi deschidea pofta de mâncare atât de mult, în cât mai înghiţea, aşa la iuţeală, alt rând de hri-

bișori, peștișori uscați și mai știu și eu ce lucruri afumate. Asta nu-i împedica pe bătrâni de a se așeza apoi cu multă poftă și tihnă la prânz, care nu trebuia să întârzie pentru nimic în lume ceasul obicinuit de douăsprezece.

Și vedeai, măiculiță doamne, înșirându-se atunci pe masă sahane și străchioare cu sosuri și salaturi și chisele și borcănașe astupate cu foarte mare grijă, ca nu cumva să se răsufle mirosul bunătăților închise într'ânsele, pe cari numai mâna iscusită la bucate de pe vremea aceea știa să le gătiască și prețuiască. La masă însă, nu era vorba de cât de lucruri ce țineau iar numai de masă și mâncare.

— Ori mi se pare mie, ori că trebue să fie ceva, dar fertura asta de griș, par'că e puțin arsă! — astfel cam începea să se întindă vorba din partea lui Atanasie. Și apoi tot o întreba pe

nevastă-sa cam tot pe acelaș ton: — Nu-i așa, că am dreptate. Pulherico? —

— Îți pare numai Matale Ivanovici. Unde se pomenește așa ceva la mine! Da uite ce-i, cearcă Mătaluță, de pune o leacă de unt pe deasupra și să vezi că nici nu poate să fie ceva mai gustos. S'au iacă ce să faci Mata! Să torni o lecuță din sosul ăsta de ciuperci peste rumeneală ferturei, să vezi, că-ți dă un gust și mai minunat! —

— Hai, să facem cum zici Mata, — răspundea bătrânul Atanasie cu duhul blândeței, întinzând farfuria bătrânei. — Poate ca să ai Mataluță dreptate, mai știi? —

După masă Atanasie se ducea în iatacul de alăturea și se culca. După ce dormia așa ca un ceas, Pulheria îi aducea pe o tavă de lemn un arbuz tăiat, zicând:

— Ia gustă Mata, dragă Atanasio, din arbuzul ăsta, să vezi ce bun e; uite numai, cât îi de frumos? Așa-i? —

— Nu prea dau eu multe parale pe roşeaţa lui, zicea zămbind Atanasie, — până nu văd ce gust are inima. —

Şi vorbind aşa, îşi tăiă o felie adâncă şi groasă. —

— De multe ori te potriveşti la roşeaţă şi te pomeneşti că n'are gust de loc! —

Intre aceste vorbe arbuzul dispărea. Atanasie mai mânca, bolborosind înainte, încă vr'o şepte opt pere îşi se ducea cr Pulheria sa cu pas încet în grădină, ca să facă puţină primblare. Intorcàndu-se apoi, Pulheria îşi căuta de treabă prin casă, iar Atanasie Ivanovici se aşeza pe un jâlţ în pridvor, de unde putea cuprinde cu o ochire întreagă curte. Şi privia alene cum se închideau şi se deschideau uşile dela cămările hambarului şi cum ieşeau şi intrau slujnicele, ducând ba covăţ cu făină, ba site şi ciururi, ba obroace cu alte lucruri, tot ghiontindu-se şi chihcotind, cum e

năravul acestor fiinţe neastâmpărate. Şi după ce-i se făcea moşneagului lehamite şi de această privelişte, îşi arunca ochii să vadă cam unde se va fi oprit baba sa şi pândind-o până se'ntorcea pe la pridvor, îi şi zicea:

— Oare ce-aşi putea eu să am bun de mâncare, Pulherico?

— Cam ce-ai vrea Mata să pui la inimă, Atanasie? Să merg poate să zic ca să-ţi aducă nîşte alivencuţe cu dulceaţă de fragi, din care am pus încă dimineaţa să-ţi facă, că ştiu cât de tare îţi plac? —

— Fie şi asta,—spunea Atanasie îngăduitor, ca totdeauna, şi clătitele sosiau şi se făceau nevăzute; ca şi când nici n'ar fi fost pe farfurie, care singură mai sticlea golită fără miluita.

Inainte de cină Aţanasie nu se lăsa ca să nu mai îmbuce aşa câte ceva. Căci mâncarea lor de sară, ei o potriviau de regulă abia cam după ceasurile opt. Numai cât ce isprăviau

însă cu cina, amândoi bătrânii aveau obiceiul de se și culcau fără multă zăbavă și atunci se pogora peste căsuța bătrânească frământată peste zi de grija traiului și a mâncărfi, o liniște adâncă, în cât nu se urnia nici umbra prin unghere.

V

Căldura din odaea de culcare a bătrânilor era aşa de grozavă, că oricare alt om cu greu ar fi putut să doarmă sau să petreacă un ceas într'ânsa. Lui Atanasie nu-i făcea însă nimic. Ba încă, ca să-i fie şi mai căldicel, obicinuia a se întinde pe lăvicioara de sub hrubă. De dogoreala cea straşnică se scula, ce-i drept, uneori pe la miez de noapte, umbla cu paşi năprasnici prin casă şi ţinându-se cu mânele de pântece, scotea gemete, în cât o stârnia pe nevastă-sa din somn.

— Ce ai Mata, Atanasie, de gemi aşa greu?—

— Da Dumnezeu ştie, că pare că tot mă strânge nu ştiu ce la stomah. Şi doar n'am mâncat cine ştie ce, în cât să-mi facă vr'un rău?—

— Oare poate dacă ai gusta Mătăluță ceva! Am niște lapte acru strâns! la cearcă de ia numai câteva linguri, să vezi, că-ți face bine!—

— Nu știu, zău, de n'are să-mi facă mai rău, dar uite, am să cerc.—

Și repede a fost chemată fata din casă, care i-a și adus bătrânului ulcica cu lapte. Și ce credeți? O mânca cu poftă până la fund, se culca, și puteai să juri că și înceta să mai geamă și să scânciască.

Adesé ori, când pe afară era vremea frumoasă și iatacul bătrânilor răspândia căldură de cuptor, cam cum le plăcea lor, lui Atanasie îi venia așa câte o poftă de glumit și ca s'o necăjiască puțin pe Pulheria, începea să-i zică la nimicuri!

— Oare ce-ai spune Mata, Pulherico, dacă ne-ar arde casa noastră! Ce ne-am face noi atunci!—

— Să ne ferească Dumnezeu de așa ceva!—zicea bătrâna tresărind și

făcându-şi cruce de trei ori! Cum de-ţi vine aşa un lucru în gând? Nu te temi de păcat, că vorbeşti una ca asta?—

— Păcat, nepăcat, dar ia spune Mata, Pulherico, de s'ar întâmpla de pildă una ca asta, ce ne facem noi, unde ne ducem? Spune zău!—

— Doamne, că mare-ţi e răbdare! Cum poţi Mata, să te gândeşti numai la aşa grozăvii? Să nu vorbim într'un ceas rău! Dar cum să poate să vie aşa ceva peste noi? Doar bun e Dumnezeu!

— Dar vezi, Mata de s'ar întâmpla totuşi să ardem,—că s'a văzut nu odată astfel de pacoste şi pe la oamenii cei mai buni,— spune zău, ce ne-am face!-

— Atunci, ce să ne facem! Iacă, ne-am strămuta colo, în cuhne, şi Mata ai trebui să te mulţămeşti o vreme cu odăiţa, unde şede acum jupâneasa chelăriţa.—

— Dar ia să zicem că ar arde tot, tot, şi n'ar rămânea nici cuhne.—

— Doamne milostive, cum îţi vine să tot înşiri de acestea? Doar va avea Dumnezeu atâta milă de noi şi n'are să lase să ardă toate deodată. Şi dacă din mânia Celui de sus, am rămânea şi fără de cuhne, tot am mai putea să hălăduim o vreme prin cămările hambarului, până s'ar milostivi ceru să ne facem altă casă!—

— Dar când n'ar rămâne nici hambarul, ce-i atunci?—

— Maică prea curată, ce-a dat azi peste Mata? Să nu fie zis într'un ceas rău! Ce tot meneşti a foc şi ardere! Iartă-ne, Doamne, de atâtea păcate!—

Bătrânul Atanasie însă, bucuros în suflet că a putut să o bage o clipială pe Pulheria în răcorile spaimiei, tăia firul glumelor sale şi râdea în tăcere, şezând gârbovit în jâlţul său de lemn ca totdeauna.

Mare fericire şi adevărată zi de săr-

bătoare era pentru bătrânii noştrii, când se întâmpla să le vie câte un oaspe. Atunci casa întreagă şi toată suflarea dintr'ânsa se mişca numai întru îndemânarea celui venit. Oamenii aceştia trăiau par'că numai pentru placul musafirilor ce le căděau la casă. Şi să nu credeţi cumva că Atanasie Ivanovici sau Pulheria sa îşi făceau oare-care silă de a pune tot ce aveau la cinstea celui tras în gazdă?

Vedeai, cum zic, în faţa bătrânilor un lucru, că erau fericiţi să te primiască cum mai bine şi cu ce aveau mai scump în casa lor şi nu-ţi venia nici în minte să te împrotiveşti cumva la ceva, ci te învoiai, nu ştiu cum, pe tăcute cu tot ce-ţi puneau înainte, căci era dat din inima curată. Felul lor neprefăcut de a te lua cu vorba şi a ghiftui pe musafir cu tot ce era mai bun şi mai ales în casă, se deosebia mult de primirea la orice alt om şi-mi revin ades în minte ceasurile petrecute în astă casă neuitată.

Ori la ce vreme s'ar fi nimerit să sosiască musafirul la casa bătrânilor, un lucru era ştiut de înainte, că numai putea să plece în ziua acea mai departe, cu nici un preţ. Trebuia să se învoiască să mâie în casa bătrânilor, măcar de ar fi fost nu ştiu ce. Şi-i auzea-i atunci pe amândoi bătrânii zicând într'un glas:

— Da unde s'a pomenit să porniască cineva pe o noapte aşa întunecoasă la drum, şi încă aşa departe!—

Şi oaspele, care de obiceiu era venit din depărtare mică, rare ori mai departe ca o jumătate de poştă, se supunea fără să mai îndrăzniască a zice un cuvânt. Căci Atanasie ştia la asemenea prilejuri să ţie bătrânei hangul şi mai zicea şi de la dânsul câte o vorbă împrotriva plecării oaspelui.

— Da nici vorbă să fie de plecare! Cum sunt drumurile rele, se poate prea repede întâmpla ca să-ţi iasă în

cale și un hoțoman sau alt netrebnic.—

Și nici nu isprăvia bine bătrânul să-i tragă musafirului această nouă spaimă, când îi și lua bătrâna, la rândul ei, vorba din gură, căutând să-l liniștească puțin pe musafir, dar vezi doamne, tot numai cu gândul ascuns, ca nu cumva să plece din casă. Și începea să zică așa, de la dânsa, cu glas oarecum milos:

— Uite, ce n'ar mai stârni și ăsta. Nu-ți vine greu să cobești așa! Cine pomenește pe vreme de noapte de hoți? Numai că atâta ași spune și eu, că la vreme așa întunecoasă se pot cam nimeri oameni de tot felul și dă, vizitiului Domnilor Voastre, — lăsați că-l știu eu, ce ticălos e, — de ați vrea să plecați astă-sară, de unde îl scoateți pe blăstămatul cela? Capul său de mult e plin de băutură și clipocește cine știe prin ce cotloane!—

După asemenea vorbe, oaspele nici ca se mai gândea la plecare și nu

spre paguba lui. Ca sară plăcută cum petrecea în ziua acea cu amândoi bătrânii, nici că se putea închipui alt unde. In odăile prielnice, bine încălzite, la masa cu bucate gustoase, schimbând la vorbe şi povestiri fără sfârşit, trecea vremea pe neştiute şi musafirul se lăsa dus de valurile neprihănitei petreceri cu blajinii săi stăpâni găzduitori, pe cari, simţia că-i avea tot mai dragi pe fie-care minut ce se strecura.

VI

Imi pare nu odată că văd pe bătrânul Atanasie şezând la ast-fel de prilejuri în jâlţul său, aşa puţin gârbovit, cu zâmbetul pe buze şi trăgând cu urechea la tot ce înşira musafirul din faţa sa. Iar alăturea de dânsul sta nedespărţita sa Pulheria şi da şi ea din cap, împărtăşind cu blândeţe toate câte le auzia din gura noului venit.

Se întâmpla atunci că bătrânii şi cu musafirii lor să ajungă a vorbi până şi de lucruri vajnice de tot, începând, cum s'ar zice, aşa, puţină politică. Şi atunci găzduitul, care de obiceiu nici el nu prea ieşia de multe ori din satul său, simţia îndată că i-a venit

rândul să-i răsplătiască pe găzduitorii săi pentru buna primire cu ceva lucruri mai noi, și începea să le spună cu glas cam înăduşit și așa oare cum în taină, ce se zvonește de o vreme printre oameni. Că Franţuzul s'ar fi învoit pe sub mână cu Englezul să-l smuțiască iarăși pe Bonaparte asupra Rusiei ; sau că are să vie fără doar și poate războiu mare peste țară și mai câte alte de aceste.

Bătrânul Atanasie atât îi trebuia să afle, căci îl vedeai numai decât că prinde a-și freca mânile, făcând ca și cum n'ar fi nevastă-sa de față și numai cât îl auziai spunând ca din senin !

— Slavă Domnului, că mai vine odată și rândul meu să mă duc la bătălie. Mi-a ajuns de hac, să tot stau aicea, așa trândav și să mă uit la pereții ăștia albi. —

Pulheria însă, tresărind ca arsă de jăratec la ast-fel de vorbă, se uita

lung la soţul său şi cu glas înecat, din care-i se simţia ciuda ce-o apuca, zicea către musafirul cu noutatea:

— Uite, ce ai stârnit cu noutăţile D-tale. Bătrânul meu îi şi gata de plecare. A mai auzit cineva, ca oameni prăpădiţi de bătrâneţe, ca Atanasie al meu, să se mai gândiască la războiu? —

Şi îndreptându-se spre moşneag:

D'apoi pe Mătăluţă, dragul meu, te culcă la pământ cel dintâiu Turc! Te împuşcă îndată, trage numai cât un foc şi eşti mort pe totdeauna! —

— Da eu, ce crezi, am să stau cu mânile în sân? Trag şi eu şi omor doi, trei odată! Să vezi! —

— Ia ascultaţi, ia ascultaţi, ce spune! Cum îţi vine să mai pomeneşti de asemene lucruri? Pistoalele Matale le-a mâncat de mult rugina şi zac aruncate colo în pod, nu mai ştiu de când. Şi încă ce soiu de pistoale erau şi acelea? Nfşte vechituri, că dacă

ai fi cercat să tragi, plesneaua înainte de-a lua foc, în cât mai rău te caliceau de cât când ai fi nimerit pe cineva! —

— Da ce, n'am eu oare de unde să-mi cumpăr altele, noi?„ se răstia atunci bătrânul supărat. Da iau sabia mea, sau iau lancea cea căzăcească şi tot fac eu treabă! —

— Ei Dumnezeule, nu vă mai potriviţi vorbelor D-sale! zicea acum Pulheria roşie şi aprinsă de năcaz că moşneagul nu slăbeşte a se tot lăuda.

— Nu ştiu eu doară că aşa-i place să se tot făliască? Dar măcar că le zice toate în şagă, nu vreau să aud lucruri de acestea. Le spune aşa, par'că le-ar şi face. Mă apucă groaza când îl aud menind tot a nenorociri! —

Atanasie, mulţumit însă şi de astă dată că a putut speria pe Pulheria, râdea în sine, trăgând pe ascuns cu ochiul din partea oaspelui cu noutatea.

VII

Neîntrecută mi se părea Pulheria Ivanovna când îmbia pe musafiri să se aşeze la gustare şi începea a le spune cu ce anume carafă ar fi mai cu cale să înceapă a turna câte o ceşcuţă din proslăvitul rachiu, fără care în Malorusia nu e chip să te aşezi la masă.

— Iacă să vă torn eu din vutca asta gălbue, făcută cu rădăcini de şalvie, că-i minunată pentru dureri de şale! Sau poate să vă dau din rachiul ăstalalt făcut cu flori de potrocută, care ştiţi că taie junghiul cel mai ştraşnic. Sau, dacă vreţi, să bem câte un păhărel din butelca asta veche, că-i vutcă dreasă cu salce, ce

vindecă toate boalele. Vedeți numai ce limpede e și cum miroase de plăcut! —

Și mai înșirând câteva alte soiuri de vutci cu minunile ce le aveau mirodeniile cu care erau făcute, trecea dela spițeria această la mâncările cu care era tixită masa și începea să le zică rostul la fie-care.

— Să luați întâiu din hribișorii ăștia cu cuișoare, sau mai bine din ceilalți de colo, care-s mestecați cu nucă și cu scorțișoare. Am apucat să-i fac tocmai cum m'a învățat o turcoaică; venise, săraca, pe aicea când cu schimbul celor prinși în bătălie și era femee tare vrednică și cum se cade, măcar că se închina altfel de cât noi și nu mânca carne de râmător, Doamne ferește! —

— Iacă și râșcovi de pădure, foarte gustoși. Mi-a spus popa Ivan cum trebue murați, ca să țină zeamă până în primăvară. Am ascultat de-am pus

la fundul putinelei frunze de stejar. Să vedeți ce buni sunt cu friptură de purcel! Și colo, să nu uitați, am niște colțunași, făcuți în trei feluri: cu brânză, cu majun și cu curechiu, căci ăștia îi plac mai ales bărbatului meu!—

— O, eu îmi dau viața pentru pirogște cu curechiu—adaogă aprins bătrânul. Nu vă puteți închipui mâncare mai bună. Sunt atâtea de plăcute la gust, fiindcă-s și moi, și nu știu cum, puțin acrișoare!—

Trebue să o spun, că pentru Pulheria Ivanova astea erau ceasurile cele mai fericite, clipele cele mai plăcute, când știa că are oaspeți în casă, și avea acea nespusă grije să le ghicească gusturile și să i îndestuleze cu de toate. O priveam pe bătrâna nu odată, cum se trudia, însă cu o mulțumire ce i-o vedeai pe obraji, a pregăti o masă după după alta, a întâmpina pe musafiri din odaie în odae, a-i ținea cu sfatul

şi cu gluma, şi a nu-i lăsa un minut să se gândiască la plecare.

Nu va miraţi dar, că trăgeam cu drag la bătrâni, stam la dânşii uneori cu zilele şi nu puteam câte odată să mă hotărăsc să plec din casa lor, deşi ospitalitatea asta îmi cădea adesea greu, fiind-că nu era chip ca să nu te înbolnăveşti de câte erai silit să mănânci la masa acestor oameni.

Aşa erau bătrânii aceştia ciudaţi, cum vă i-am descris. Numai că acum şi povestea mea se apropie de sfarşit şi-mi pare rău că trebue să vă spun ce jalnică schimbare s'a ivit în casa cea pacinică. Şi când aţi şti din ce pricină neînsemnată a puices întreaga nenorocire!

Dar aşa se vede că e rânduit de Cel de sus, că din pricini mici să iasă lucruri mari, Cât despre lucrurile mari, ele, din potrivă, se ivesc câte odată în chipul cel mai ciudat, în cât îţi vine mirare şi te gândeşti

la povestea ceea, cum a dus odată un mare împărat războiu strașnic și sângeros pentru o bucățică de țară, și când a cucerit-o, a băgat abia de seamă că nu avea nici măcar unde să-și răsădească castraveții.

Pulheria Ivanovna avea o mâțișoară sură, care veșnic sta culcată-ghem la picioarele stăpânei sale, find-că se știa desmerdată de bătrână. Pulheria nu o iubia, cum s'ar zice, peste măsură, dar, când n'avea altă treabă, sta cu ceasurile de o netezia și o scărpina, și mâțișoara întindea mereu gâtul și fâria de plăcere.

Pentru Atanasie această cocolială era ca făcută, de a nu înceta cu glumele pe socoteala babei.

— Nu mă taie prin cap, zău, ce găsești Mătăluță în dobitocul ăsta, de-l desmerzi atâta! Și nici nu pricep ce folos ai din el, de ții la dânsul. Dacă ar vi câne, n'ași zice nimica. Cânele îl iai măcar la vânătoare, dar mâța, ce-ți e bună?

— Ia, nu-ţi mai bate, Mata, gura, Atanasie, răspundea atunci pulheria cu năcaz. Iţi place numai cât aşa, să-mi tot scoţi ochii. Da ce ţi-a făcut oare biata mâţişoară? Şi încă îmi pomeneşti de câni, când şti bine că eu nu-i sufer. Cânele spurcă toate, face pagube şi pe unde calcă, răstoarnă. Mâta nici n'o simţeşti că trăeşte pe la casă şi nici nu poate face vr'un rău cuiva.—

Lui Atanasie îi păsa,—vorba aceea —tot atât de câni ca şi de pisici; pe el nu-l rodea grija care din aceste dobitoace e mai bun la casă, dar vroia numai cât aşa să o ia pe bătrâna peste picior, şuguind, după cum îi era felul.

VIII

In dosul pământului, ce înconjura casele, unde ședeau bătrânii, se întindea o bucată de pădure, pe care, nu știu din ce pricină fericită, vătaful încă nu începuse să o rărească ca stejarii din dumbrava mate. Era sălbăticie cumplită pe acolo, și măcar că n'aveai de mers nici douăzeci de pași ca să ajungi dela casă acolo, totuși părea ca și cum ar fi la capătul lumei. Că nu era harnic să străbată picior de om de sălbatec ce devenise locul. Crescuse tufani groși printre copaci bătrâni, și dintre buturugile putrezite ale arborilor căzuți la pământ să plodise alunișul așa de des, în cât se ridica un desiș,

prin care trăbăteau cu greu până și razele soarelui. Și se părăsiseră la acest loc umbratic și necălcat de nimeni niște motani, cum nu se văd pe lângă casa omului.

Aceste dihănii, mult mai mari de cât mâțele de casă, urâte și fricoase de fire, dar prădalnice, fiind pururea lihnite de foame, scoteau niște miorlăituri sfâșiitoare prin pădure și-și căutau de hrană scormănind de multe ori pământul pe sub temelia caselor, numai ca să intre și să apuce câte ceva de mâncare. Nu-și putea ascunde pasărea puii din cuib din pricina acestor fiare răpitoare și, cum la casa bătrânilor noștrii se găsiau de toate, vă puteți închipui ce pacoste făceau rubedeniile mâțișoarei din pădurea apropiată.

Nu-i trăsnia Pulheriei nici prin minte că micuța din casă s'ar potrivi vr'o dată ademenirilor sălbaticilor motani ce se furișau de o vreme pe la za-

plazurile casei. Şi ce să vezi, afurisitele haite au făcut ce-au făcut şi mâţişoara Pulheriei s'a luat într'o bună zi pe urma lor şi dusă a fost. O scosese din minte, întocmai cum fac hoţomanii de Cazaci cu fetele ţăranilor din sat.

Zadarnică a fost toată căutarea după odorul cel perdut şi Pulheria începuse după multe zile de aşteptare, în cele din urmă, să uite cu încetul de mâţişoara ei. Iată însă că într'o după amiază, când bătrâna îşi vedea tocmai de castrăveţii săi din grădiniţă, alegând din cei mai crescuţi, ca să-i pună la murat pentru Atanasie, aude printre buruieni o miaunătură şi când să vadă din ce parte vine, zăreşte de odată mâţişoara sa fugită. Era slabă şi ogărjită de foame ca vai de dânsa. Ori şi cât o chema însă bătrâna, ea nu se îndupleca să se lase prinsă, ci sta şi miuna de-ţi era mai mare jalea. Se vedea bine cât de mult se sălbăticise prin pădure în tovărăşia motanilor.

Cuprinsă de milă, Pulheria a început să o alinte cu tot felul de vorbe dulci, şi sărmana mâţă a mers pe urma stăpânii sale până în casă, unde i s'a pus înainte o străchinuţă cu lapte, doar s'ar mai îmblânzi. Şi în adevăr, văzând animalul locurile ce-i erau atât de cunoscute, a venit până în pragul odăii, unde s'a pus apoi bătrâna să o îndoape cu de toate, stând jos şi privind-o cum înghiţea cu lăcomie bucăţile de carne şi ce i s'a mai dat de mâncare. Dar când Pulheria credea că s'a îmblânzit puţin Sora ei drăguţă şi a întins mâna să o neteziască, nemulţumitorul dobitoc, nici una, nici două, a sărit năprasnic pe fereastră afară şi a rupt-o la fugă, în cât nu i-a mai putut da nimeni de nrmă.

Ce s'a petrecut de la această întâmplare în capul Pulheriei Ivanovna, e greu de spus, atâta însă că bătrâna părea schimbată cu totul.

— A venit moartea să mă ieie.—ast-

fel a început să zică către toţi şi umbla abătută, căci îi perise şi zâmbetul de pe buze şi orice voie bună.

Soţul ei, Atanasie, a băgat şi el de samă că bătrâna sa are ceva şi încerca în zadar s'o înveseliască cu vorbe şi glume de-ale lui. Dar ea îşi păstra tăcerea şi întristarea ascunsă şi abia îi da răspuns. Putea să înţeleagă oricine după faţa ei, că o rodea o suferinţă adâncă.

Văzând Atanasie că bătrânei sale nu-i trece şi că a slăbit chiar la faţă, a întrebat-o cu oareşi care hotărâre' însă cu glas înecat de grijă:

— Pulherico dragă, ce-ai Mata? Nu cumva eşti bolnavă? Spune pentru Dumnezeu, ce ai?—

— Nu-s bolnavă de fel, Atanasie, Fiind însă că tot mă întrebi, iacă să-ţi spun, ce este. Simt şi ştiu bine că în vara asta am să mor Moartea a şi venit la casă ca să mă vestiască. —

La aceste cuvinte ale bătrânei, sărmanul Atanasie, a rămas o clipă ca

ameţit şi culegându-şi toată firea, căuta să scuture fiorii ce-l podidiau. Căci par'că voia să răspundă ceva şi nu putea. I se încleştase gura, şi vrând cu orice preţ să pară nepăsător şi să zică o vorbă oarecum cu glas vesel, n'a putut scoate de cât un fel de gemet şi în sfârşit a început să îngâne:

— Doamne, ce-o fi şi asta, eu nu mai înţeleg nimic! Nu cumva te-ai apucat Mata, Pulherico, şi ai ai băut în loc de vutca Matale de coajă de portocale, vr'o drăcie din buruieni de cele cum le ai pe acolo, prin dulap? —

— Nu, dragul meu, — i-a răspuns Pulheria, privindu-l cu ochii întristaţi; — nu, eu n'am băut nici vutcă, nic[1] alt ceva. —

Atanasie se căia acum în sufletul său că a scăpat vorba nesocotită din gură, şi era atât de buimăcit, în cât de amărăciunea sufletească ce îl mistuia, a rămas mut. Din ochii săi speriaţi se rostogoliau însă nişte lăcrămi groase şi curgeau peste faţa sa sbârcită.

IX

Pulheria înțelegând la rândul ei ce se petrece în inima nefericitului bătrân îl privia cu milă, și a început într'o sară să-i zică cu glas împăciuitor:

— Mata nu te mai supăra de vorbele mele, dar lucrul e așa cum îl presimțesc. Eu de bună samă am să mor și Mata trebue, iubite Atanasie. să nu uiți ce-am să-ți spun acum și ce am să te rog, fiindcă trebue să-mi împlinești dorințele mele. Ascultămă!. Când voiu fi murit, să pui să mă îngroape în curtea bisericii, nu afară în țințerim. Să ai grijă însă ca să mă îmbrace în rochia cea sură cu pui. Să nu-mi puneți cumva rochia de atlas

cu dungi trandafirii, că unei moarte nu-i se cade aşa lucru. Ce-i sunt bune straele scumpe? Matale însa, ele poate au să-ţi prindă bine într'o zi. Că poţi să-ţi faci din atlasul cela un halat, ca să te arăţi în zile mari la oaspeţii ce au să cadă pe la casă.—

— Cum de-ţi vine să înşiri vorbe ca acestea, Pulherico,—s'a răstit acum Atanasie, cu groaza pe faţă şi cu glasul tremurător. auzind pe bătrâna că grăeşte cu atâta cumpănă. Are să ne vie vremea să vorbim poate şi despre lucruri de acestea, la ce însă să le meneşti de pe acuma, că doar nu ne bate încă moartea la uşă! Să vii să mă sperii de pe acuma cu asemenea vorbe!—

— Mata nu te supăra pe mine, dragul meu Atanasie, dar eu simt ceasul şi ştiu bine ce vorbesc. De ce-ţi faci adică inima grea? Nu-s eu oare femee în vârstă, n'am trăit zilele ce le-am avut? Mata de asemenea eşti om bă-

trân, aşa că curând, avem să ne vedem iarăşi colo, pe lumea ceea l —

La ceşte Atanasie a început să scânciască şi să plângă ca un copil: Bătrâna însă se uita cu milă la dânsul şi grăia înainte:

— E păcat când plânge cineva pentru aşa ceva. Lasă Mata lacrămile, că eşti doar bărbat în toată firea şi-ţi aduni numai păcate înaintea lui D-zeu. Mie nu-mi pare de loc rău că am să mor, numai cât de un lucru sânt întristată, şi zicând aceasta, Pulheria a scos un suspin adânc,—mi-e jale cumplit, că nu ştiu în seama cui am să te las pe Mata şi cine are să te îngrijească după moartea mea. Mata eşti ca un copil mic, şi cine te va căuta, trebue doar să şi te iubiască ca pe un copil, să-ţi ducă grija de toate pe ceas şi minut!

Şi se vedea în faţa bătrânei, când îi spunea toate aceste vorbe, scrisă atâta jale şi compătimire, că cine ar

fi auzit-o şi privit-o, ar fi isbucnit desigur odată cu nenorocitul Atanasie Ivanovici, în lacrămi amare.

Indreptându-se apoi către slujnica cea mai bătrână din casă, Pulheria a început să-i spună:

— Uite, Dochio, când voiu muri să iai sama de stăpânul tău, să-l ai în pază ca ochii din cap, ca pe copilul tău. Să porţi de grijă, să-i găteşti în cuhne bucatele cum îi plac D-sale, să iai sama să aibă schimburile curate la vreme şi când s'ar întâmpla să vie musafiri, să fie îmbrăcat curat şi cum trebue, auzi Dochio? Tu ştii prea bine că e bătrân şi poate să uite şi să iasă înaintea oamenilor străini aşa în halatnl ăsta vechiu şi cu cămaşa neschimbută, de ţi-a fi mai mare ruşinea. Şi cum D-lui nu bagă de samă la multe, mai are şi păcatul că nu prea ţine minte dacă-i zi de lucru sau vr'o sărbătoare, — nu lua ochii dela dânsul sărmanul, auzi tu?

Eu am să mă rog pe cealaltă lume pentru tine, Dochio, şi D-zeu te va milui. Tu nu mai eşti femee tânără, ai să mori curând şi tu, ascultă-mă dar ce-ţi spun. Nu te apuca să-ţi faci păcate în zile de bătrâneţe! Dacă n'ai să ai grijă de stăpânul tău, să ştii că nici nu-i avea parte de nimica, nici pe lumea asta, nici pe cealaltă. Am să mă rog eu singură lui D-zeu, să nu-ţi deie sfârşit bun şi ai să umbli tără noroc şi tu şi copii tăi şi tot neamul tău, auzi ce-ţi spun? —

Sărmana bătrâna! Ea în timpul aeesta nici nu se gândia la minutul cel greu ce o aşteapta pe ea însăşi, nici la mântuirea sufletului ei şi nici la alt-ceva, ci se frământa numai de grijă, ce are să se aleagă din bietul ei bărbat, din acest nefericit bătrân, care dusese povoara vieţei împreună cu dânsa, atâţia ani îndelungaţi, în bine şi în rău, şi acum rămânea părăsită şi ca vai de el. Inima ei pă-

trunsă de jale, se trudia în toate chipurile să rânduiască în casă lucrurile aşa fel, ca viaţa să-i fie bătrânului Atanasie cât se poate de dulce şi să nu prea simtă lipsa ei. Şi atât de tare îi era credinţa că sfârşitul i s'a apropiat şi că trebue să moară, încât peste câte-va zile a şi căzut în adevăr la pat şi n'a mai luat nimic în gură.

Lui Atanasie Ivanovici toate acestea îi sfâşiau inima şi umbla săracul ca o stafie, ne mai ştiind ce să zică la nenorocirea năprasnică care se năpustia asupra sa, aşa, văzând cu ochii. Nu se urnia de la patul Pulheriei cu zilele şi căuta să o mângâe în tot felul, înăbuşind lacrămile ce-l podidiau mereu şi cercând să-i facă pe plac cu ce putea. Bolnava se uita la el, dar numai zicea nici o vorbă, măcar că vedea câtă suferinţă se ascundea în întrebările bătrânului.

— Pulherio, iubita mea Pulherie !... n'ai vrea Mata să iei ceva ? Uite n'ai

gustat de atâtea zile nici fărămătură de mâncare! Cum poţi trăi aşa?—i-a zis bătrânul într'un moment de desnădăjduire, văzând'o pe biata sa nevastă atât de istovită şi aproape fără simţire.

Bătrâna a deschis— ce-i drept la aceste vorbe miloase, buzele, în semn că parcă ar fi vrut să răspunză ceva dar n'a putut. Un suspin i s'a ridicat din piept, o căldură de dragoste nespusă a mai licărit din ochii ei pe jumătate închişi, spre partea unde sta îngenunchiat zdrobitul moşneag şi şi-a dat sufletul.

X

Când a văzut îngrozitul Atanasie, că bătrâna lui a murit, nu şagă, lucrul i-a venit aşa de năprasnic, în cât a rămas mut de strășnicia întâmplărei; nu era în stare nici măcar să plângă. Cu ochii rătăciţi se uita la chipul schimbat al fiinţei scumpe, care cu câte-va clipe înainte vorbise cu dânsul şi acum sta acolo întinsă fără viaţă şi simţire, prada morţii fără milă. Sta înmărmurit şi cuprins ca de aiurială, nu auzia nici bocetele şi nici tipetele slujnicilor din casă, cari nu se puteau mângâia de durerea că li murise stăpâna, aşa pe neaşteptate şi fără ca să-i ţină măcar cineva lumănarea.

Şi au aşezat-o pe răposata pe masa cea mare, îmbrăcând-o în rochia sură, aşa cum rânduise cu limbă de moarte şi i-a împreunat mânile în cruciş, potrivind între degetele amorţite lumânărica de ceară. Tot felul de norod din sat şi împrejurime s'a strâns în casă ca s-o vadă pe moartă, şi la priveghiuri nu se mai goliau odăile casei de oameni. Iar în ziua a treia curtea nu mai încăpea de cei veniţi la îngropăciune şi slugile abia biruiau cu aşezatul meselor pentru comandare. Când a început însă prohodul şi au scos-o pe moarta în mirosul tămâei şi în cântările clirilor afară din casă, ia apucat pe toţi cei de faţă o jale, cum nu se pominise, căci nu era ochiu care să nu fi lacrămat şi plângeau până şi copii la sânul mamelor.

De sus însă lumina un soare frumos şi cald de primăvară şi păsările de prin tufişuri ciripiau par'că şi ele

un cântec în cinstea celei ce se legăna acum pe năsălia îmbrăcată în covoare şi se ducea, urmată de mulţimea jălitoare, la vecinica odihnă.

In sfârşit au ajuns la biserică, şi racla era acum aşezată cu capacul deschis deasupra groapei. Preoţii i-au făcut semn bătrânului Atanasie să-i deie repausatei sărutarea din urmă. Cu genunchile frânte de slăbiciune, cu părul vâlvoiu şi galben la faţă, s'a plecat moşneagul asupra obrazului învineţit al moartei, a sărutat-o lung, şi atunci au început a izvorî şi din ochii lui secaţi şiroae de lacrimi ferbinţi, lacrămi înăbuşite de amarul nespus al durerii ce mistuia inima sa.

Oamenii l-au ridicat cu greu în picioare, preotul a început binecuvântarea răposatei şi, aruncând întâiul bulgăre peste racla ce o coborau groparii cu frânghiele, Atanasie s'a dat înapoi spre dascălii şi pălimarii ce-i cântau moartei vecinica pomenire. Iar

când s'a isprăvit și cântarea și au început oamenii a se risipi, bătrânul tot încă sta neclintit, până a tresărit la urmă, ca scos dintr'un vis greu, zicând cu glas zdrobit: «Care va să zică ați îngropat-o... și pe mine cum mă lăsați!»

Intors înapoi la casa sa, a început abia să simtă nefericitul Atanasie, cum îl răzbește durerea. In jurul său nu vedea de cât gol și pustiu, până și jâlțul, în care obicinuia să șază Pulheria, îl scosese afară. Și atunci a pornit să plângă amar, să plângă cu hohote, și plânsul său părea că nu ia sfârșit.

XI.

Trecuseră cinci ani de la moartea Pulheriei Ivanovna, şi cum c'a întâmplat ca să mă abat prin părţile cele, m'am hotărât să dau negreşit pe la casa bătrânului Atanasie, ca să văd ce mai face şi cum o duce cu văduvia.

Când m'am apropiat de ograda mult dorită, am băgat îndată de seamă, că întreaga căsuţă cu gospodăria ei se învechise par'că încă pe atâta, decum era când o ştiam. Bordeiele sătenilor ce ţineau la curtea lui Atanasie, erau plecate, nu ştiu cum, într'o parte, ca şi când luase pilda dela stăpânii lor. Şarampoiul d'imprejur, putred de vechime, era ros şi în multe locuri nă-

ruit şi surpat, căci putea trece acum vită şi om în toată voia. Tot aşa şi coşarele de pe lângă poartă, se poticnise demult la pământ, şi am văzut cu ochii mei, cum rupea bucătăreasa din împletitura ştirbită nuielele uscate, pentru ca să le vâre în vatră, când ea, ticăloasa, n'avea decât să facă cei zece paşi până la lemnar, unde se vedeau grămezi uriaşe de vreascuri aduse din pădure.

M'a cuprins cu un fel de fior, când am tras înaintea pridvoraşului vechiu. Aceiaşi câni flocoşi, ca şi odinioară, m'au întâmpinat cu lătratul lor simţitor de oaspeţi. Numai că şi dobitoacelor li se vedeau cei cinci ani trecuţi, căci unul era chior, altul şchioăta, iar lătratul şi schiaunăturile lor de bucurie erau răguşite de bătrâneţe.

In capul scării s'a ivit bătrânul Atanasie. Arăta slab şi părea mic de tot. Il îndoiseră, se vede, bătrâneţele, de umala plecat şi cu capul lăsat de tot

în jos. El totuşi m'a cunoscut îndata mare şi m'a întâmpinat cu o vădită bucurie, având pe faţa sa sbârcită zâmbetul obicinuit de altă dată.

Prin case se părea, la prima vedere, că au rămas toate aşa cum fuseseră într'o vreme. Numai că simţiai par'că din neorânduiala, cum erau aşezate unele lucruri, că lipseşte ceva. Dispăruse duhul cel rânduitor şi neadormit şi mâna gospodăroasă a răposatei, care făcuse înainte vreme împrejurimea părăsitului moşneag atât de prielnică şi plăcută. Şi mi se părea că văd în bietul om rămas aşa singur pe lumea asta, o fiinţă ciuntită, un trup lipsit de picioare şi mâni' când eu bine mi-l aduceam aminte că era într'o vreme deplin şi sănătos ca ceilalţi oameni. Se simţia, cu un cuvânt, în toate, dar în toate, lipsa neuitatei harnicei bătrâne, căreia nu i-ar fi scăpat un lucru din multele nimicuri ce'ţi aduceau acum aminte că ea nu mai este.

Ne-am așezat la masă și aicia și mai mult s'a simțit că nu erau toate cum trebuiau să fie. Cuțite fără plăsele, furculițe cu câte un vârf rupt și mâncările gătite cu mai puțin gust. Nici că să pomenești dar de gospodărie, că se vedea cât colea că era lăsată pe mână străină. Totuși una din slujnice i-au legat lui Atanasie un șervet pe la gât și prea bine a făcut căci fără asta era să'și fețeliască la mâncare tot halatul.

Mi-se făcuse milă de bietul moșneag, și în timpul mâncării mă gândiam să-l mai iau cu vorba și asculta cei drept cu multă băgare de seamă toate câte i-le spuneam, decât se vedea pe fața sa că ajunsese cam nesimțitor și gândurile sale în loc să se adune, rătăciau. Ridica câte o lingură de mâncare și în loc să o ducă la gură, o îndrepta spre nas. Cam tot așa făcea, când era vorba să'și tae o fălie de carne, căci pipăia cu cuțitul

pretutindeni, numai nu unde trebuia, și se îndura atunci slujnica, în a cărei pază era dat bătrânul, de'i purta puțin mâna.

Pe vremea Pulheriei Ivanovan tacâmurite urmau la masă, frumos și pe rând și felurile de mâncare se iviau fără multă zăbavă. Acum așteptam cam mult până se pomenia farfuriile și mâncările, încât și bătrânul Atanasie nu-și mai putea stăpâni nerăbdarea și probozia hojma fetele pentru acest lucru. El nu vedea că băiatul, care aducea bucatele din cuhne, adormise cu ele în tinduță și sforăia cu capul pe colțul mesei, înfundată de tacâmurile trântite în nerânduială cea mai mare. Și vroind să'și răzbune pe trândavele de slújnice și destrăbălarea lor, bătrînul a început să cîrtiască asupra mîncării ce o pusese tocmai pe masă.

Erau niște culțunași cu brânză, băuți cu smântână acră, poate tot ce

era mai izbutit în sara aceea la masa lui Ivanovici. El însă în loc să ia din blidul mare, s'a uitat la slujnică şi a pornit să zică cu glas tremurător şi sfâşiat: —D'apoi asta e mâncare, asta e mâncare pentru oaspeţi!. Nu vă e ruşine obrazului? Ce ar zice răposata Pulheria să vadă una ca asta?—Şi văzând că-l îneacă plânsul, a vrut să ducă mâna la ochi, dar a împins, nu ştiu cum, blidul din mâna fetei şi tot cuprinsul i s'a revărsat peste halat. Şi aşa a rămas un timp nemişcat pe jâlţul său, şi în vreme ce slujnicele îl curăţau pe haină, lacrimele îi curgeau bătrânului puhoiu din ochi, descărcând sufletul său amărât

„Doamne", îmi «ziceam eu în gândul meu, „n'au trecut decât cinci ani şi ce s'a făcut din omul aceasta. Un nesimţitor, care totuşi nu poate uita viaţa lui cea neprihănită de odinioară. Din tot traiul său cel bun, acele zile petrecute numai în ticna mâncării şi

somnului, în glume şi sfat prietenos cu oaspeţi, se s'a ales la urma urmei? O jale atât de adâncă şi o durere atât de cumplită şi fără sfârşit! Ce este oare mai tainic în toată aceasta viaţă ce o ducem, dacă nu obicinuinţa cu lucrurile de cari ne am deprins şi nu le putem uita! In ce simţiam noi oare suferinţa cea mai grea, dacă nu perderea lucrurilor scumpe şi neuitate de cari ne pomenim într'o zi lipsiţi şi ori cât am face şi am strădui, nu le putem aduce la loc, cum erau în vremea când inima noastră era trup şi suflet cu ele."

Bătrânul Atanasie, sărmanul, se trudia nu odată să rostiască numele răposatei şi de mult jălitei sale neveste, dar nu apuca să zică jumătatea cuvântului şi îl podidia un plâns ca de copil, care mă răzbia până în adâncul inimei. Nu, astea nu erau lacrămi, cum se întâmplă să le vezi ades la bătrâni, când vin de pildă să-ţi vor-

biască de nefericirile și ticăloșiilor vieței ce au dat peste dânșii. Și nici nu sunt lacrimi, cum le varsă bătrânii uneori de înduioșare, după un pahar de punș tăricel, ci sunt lacrimi de acele ce izvorăsc din adâncul durerii ascunse în rana unei inimi aproape a se răci pe totdeauna.

Atanasie Nicolaevici na trăit în urmă mult, căci am aflat câtva timp, după ce fusesem prin sătișorul unde, locuia, că s'a sfârșit. Ce e mai straniu însă, că împrejurările morții sale au avut oare-care asemănare cu felul cum a murit și Pulheria Ivanovna. Mi s'a povestit -- că moșneagul se dusese într'o zi prin pomătul casei, ca să se plimble. Și cum mergea pe cărărușele dintre pomi, trăgând încet pașii unul după altul și negândindu-se la nimica, i s'a întâmplat ceva neobicinuit, ba mai mult, ceva ciudat de tot. El, s'a pomenit deodată chemat pe nume și era sigur că stri-

gase cineva în urma lui cu glas răzvedit: „Atanasie Ivanovici.”

S'a întors bătrânul să vadă cine-i şi s'a uitat în toate părţile printre copaci şi tufişuri, dar n'a zărit pe nimene. Ziua fusese senină şi de sus lumina un soare călduţ şi binefăcător. Moşneagul însă n'a stat mult pe gânduri, ci şi-a zis încătva mângăiat şi cu glas linîştit: „Asta-i Pulheria care mă cheamă.”

Dacă li s'a întâmplat la atâţia alţii că să se pomenească chemaţi aşa de un glas tainic şi auzim din atâtea şi atâtea guri tot aceiaşi poveste, de ce nu era să-i se întâmple şi lui Atanasie Ivanovici astfel de lucru? Nici o mirare dar că bătrânul s'a şi împăcat cu gândul că trebue să moară şi s'a supus ca un copil ascultător.

Din ziua aceia Atanasie a şi început să slăbiască şi să se usuce văzând cu ochii, tuşia mereu si se topia ca lumânarea din sfeşnic, iar în

cele din urmă s'a stins ca şi dânsa, fiindcă numai rămăsese nimic cu ce ar fi putut să mai pâlpâe flacăra istovită. Cuvintele sale de pe urmă au fost însă:

«Să mă îngropaţi lângă Pulheria Ivanovna».

Şi rugămintea lui a fost ascultată, că l'au aşezat în curtea bisericei, chiar alături de mormântul răposatei sale soţii. Şi norod se adunase tot atât de mult ca şi la înmormântarea Pulheriei, doar poate că în casa nu venise de astă dată lumea aşa multă.

Din căsuţa bătrânilor puţin s'a ales. A rămas pustie şi s' stricat de părăsită şi necăutată ce a fost în urmă. Căci lacomul vătaf cu oamenii săi, au avut ei grijă să scoată din odăi tot ee rămăsese de la stăpâni şi să împartă lucrurile, ducându-le pe la casele şi bordeile lor. Iar vre'o câteva săptămâni mai târziu a sosit, nu se ştie de unde, un neam depărtat al răposaţi-

lor, un fost ofițer, și a pus capăt și amintirilor celor de pe urmă, ce mai pomeneau despre ce fusese odată pe locul acela, luând moșioara în stăpânire și dând-o cu arendă la oameni și mai străini de cum era moștenitorul însuși.

— SFARȘIT —

„BIBLIOTECA PENTRU TOȚI"

este cea mai bogată publicație enciclopedică românească. Nici o altă publicație la noi n'a izbutit să cuprindă opere atât de diferite și în număr așa de mare.

„Biblioteca pentru toți" poate ea singură formă educația științifică și literară a cuiva.

Oamenii de știință și cugetătorii, poveștitorii și poeții mari ai tuturor neamurilor sunt tălmăciți și puși la îndemâna oricui pe prețuri ieftine, chiar pentru sărăcimea dornică de carte.

Studenții și elevii de liceu găsesc în «Biblioteca pentru toți» lucrări cari le sunt de mare folos: istorie literară, monografii, texte clasice tălmăcite, dicționare și cărți de știință popularizată.

Cereți catalogul.

882-32-59
BIBLIOTECA UNIVERSITĂȚII IAȘI
A4 F. 1

CU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

1960
1985
CU IAS/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

IASVCENTRAL UNIVERSITY LIBRARY